

КРИЖАНОВСЬКА М.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ ТОК-ШОУ: АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ МАКРОНАПРЯМ

Статтю присвячено дослідженню сучасних тенденцій та підходів до дослідження дискурсу ток-шоу з огляду на його антропоцентричність. Антропоцентричний макронапрямок описано з урахуванням його залежності від фактору адресанта, його кооперативної або конфліктної глобальної мети спілкування, гендерного фактору та соціолінгвістичних особливостей даного виду дискурсу.

Ключові слова: дискурс ток-шоу, антропоцентричність, антропоцентричний макронапрямок, фактор особистості, кооперативність, конфліктність, усне спонтанне мовлення.

Статья посвящена исследованию современных тенденций и подходов к изучению дискурса ток-шоу с учетом его антропоцентричности. Описан антропоцентричный макроподход к изучению дискурса ток-шоу с учетом его зависимости от фактора языковой личности, его кооперативной и конфликтной глобальной интенции, гендерного фактора и социолингвистических особенностей данного дискурса.

Ключевые слова: дискурс ток-шоу, антропоцентричность, антропоцентрическое макронаправление, фактор личности, кооперативность, конфликтность, устная спонтанная речь.

The article is as for the modern tendencies and approaches of the talk-shows' investigation with regard of its anthropological character. Anthropological macroapproach is described together with its dependency on addresser's factor, his conflict and cooperative global intention, gender and sociological peculiarities of the examined discourse type.

Key words: talk-show discourse, anthropocentricity, anthropological macroapproach, addresser's factor, cooperation, conflictuality, oral spontaneous speech.

Актуальність викладеного в статті матеріалу визначається відсутністю комплексного дослідження дискурсу телевізійних ток-шоу українськими лінгвістами. На матеріалі англійської мови проведено дослідження програм суспільно-політичного ток-шоу "Hardtalk", яке має форму інтерв'ю між двома основними учасниками – ведучим та героєм програми [1]. Окремі дослідження телевізійного дискурсу італійських лінгвістів [2] спрямовано на вивчення загальних особливостей усного мовлення теледискурсу і не враховують особливостей комунікативної ситуації дискурсу телевізійного ток-шоу, його структури та ситуацій кооперації / конфлікту між комунікантами.

Предмет становлять лінгвістичні напрями досліджень дискурсу ток-шоу.

Об'єктом виступає усний спонтанний дискурс ток-шоу.

Матеріалом статті слугували сучасні дослідження такого виду медіадискурсу, як ток-шоу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше надається інтерпретація основних напрямів дослідження дискурсу

телевізійних ток-шоу, аналізуються підходи до визначення даного дискурсу.

Постановка загальної проблеми та її зв'язок з науковими завданнями. Загальна проблема полягає у всебічному комплексному аналізі сучасних тенденцій дослідження теледискурсу ток-шоу на матеріалі вітчизняних та зарубіжних наукових праць.

Метою статі є інтерпретація останніх напрямів досліджень масмедійного дискурсу ток-шоу.

Постановка завдань:

- визначити сучасні напрями досліджень дискурсу ток-шоу;
- проаналізувати основні тенденції досліджень даного виду дискурсу.

Аналіз останніх досліджень та публікації. Бурхливий розвиток інформаційних технологій та пов'язаних з ним процесів технологізації, віртуалізації спілкування зумовив зміщення інтересу зарубіжних та вітчизняних лінгвістів у бік досліджень, присвячених **медіадискурсам** [3; 4; 5; 2; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13].

Дискурс ЗМІ привертає підвищену увагу лінгвістів, оскільки є частиною загальнокультурного простору, одним з важливих факторів формування сучасної мовної картини світу та впливає на мовленнєві норми суспільства. Даний дискурс проникає в усі типи особистісно-орієнтованого та статусно-орієнтованого спілкування, характеризується широким тематичним спектром та відображає останні тенденції та феномени соціальної реальності.

Серед проблем, які охоплює даний лінгвістичний науковий напрям – маніпулятивні прийоми у сучасних англomовних ЗМІ [14], маркери кооперативності у телевізійному інтерв'ю [15], композиція друкованих новин та конструювання реальності в сучасному медіадискурсі [16], лінгвістичний аналіз мовлення ведучих та героїв телепрограм [2], мовлення героїв телефільмів [6], особливості комунікації в мережі Інтернет [9], аргументаційний аналіз відеореклами [17], аргументативна функція заперечення у французькому дискурсі преси [18], вплив мас-медіа на гендерну ідентифікацію читача [19], подання інформації на веб-сайтах служби новин [20], комунікативно-прагматичні особливості побудови Інтернет-дискурсу [21], прагматико-аксіологічні параметри дискурсу преси [22], емотивно-оцінні компоненти електронної комунікації [23], організація телевізійного дискурсу ведучим інформаційно-аналітичних програм [24], соціальні

дейктичні елементи дискурсу масової комунікації [12], позитивний образ жінки-адресата на матеріалі ток-шоу [13].

Наукові результати. Дослідження лінгвістичних об'єктів наразі проводяться в межах антропоцентричної парадигми, мають багатоаспектний характер та скеровані на **системне комплексне багатоаспектне** вивчення усної комунікації, що поєднується з постійно зростаючим науковим інтересом до впливу лінгвістичних, екстралінгвістичних та невербальних факторів на формування дискурсивного простору усної спонтанної комунікації. Системність дослідницького підходу до вивчення останнього вимагає інтеграції попередніх здобутків вивчення таких важливих аспектів лінгвістичної сфери, як особливості аргументативного процесу, валоризації, кооперативного та некооперативного лідерства, особливостей запиту та надання інформації з урахуванням етикетизації, хеджінгу, категоричності повідомлення з одночасною адаптацією попередньо отриманого наукового матеріалу відносно особливостей усної спонтанної комунікації.

У сучасних лінгвістичних та журналістських працях, присвячених вивченню дискурсів ЗМІ, телевізійний дискурс ток-шоу інтерпретується неоднозначно, що зумовлено відсутністю чіткої типології дискурсів, комплексного підходу до його тлумачення. Телевізійний дискурс або теледискурс ток-шоу розглядається дослідниками як:

- складова політичного дискурсу, динамічне явище, складний лінгвістичний феномен [25];
- мас-медійний (медійний) дискурс переважно конфліктно-маніпулятивного спрямування за допомогою елементів лінгвокреативності, онтологічно пов'язаний з ритуалами минулого, зокрема карнавалом [11; 13];
- різновид розважальної телепрограми, “розрахований на емоційну реакцію аудиторії, пов'язаний з отриманням задоволення, насолоди, емоційного комфорту та релаксації” [10:4], що є одним з найважливіших факторів соціальної орієнтації особистостей та формування їх поведінкових суспільних моделей;
- одним з мас-медійних дискурсів, якому притаманний динамічний, соціо-орієнтований характер, виражений у термінах соціального дейксиса [12:3];

- медіапростір з соціо-семантико-прагматичним потенціалом, який реалізується через вплив або маніпуляцію адресантом [13:7].

Слід відмітити варіативність наукових підходів до розробки проблеми дискурсу ток-шоу, що зумовлюється існуванням основних лінгвістичних напрямів з різним акцентом дослідження. Базисним на сучасному етапі розвитку науки про мову залишається **антропоцентричний** макронапрямок [26; 24; 25; 10; 12; 11; 13], в межах якого виділяються напрями вивчення кооперативних та некооперативних форм мовленнєвої взаємодії, фактору особистості у мовленні, зокрема проблем лідерства.

Досліджуючи фактор особистості адресанта у дискурсі ток-шоу, Л.А. Фірстова користується терміном “я-лінії”, яким позначаються “мовленнєві засоби, що відображають індивідуальність, власний досвід адресанта, його позицію та оцінку” [27:20].

Дослідники демонструють неоднозначне ставлення до реалізації ведучим своєї ролі **лідера**. У праці С.Н. Акінфієва [10:12-13] підкреслюється, що, контролюючи комунікативну ситуацію, ведучий мінімізує своє втручання у мовленнєву діяльність інших комунікантів програм ток-шоу та запобігає бустінгу емоцій. Н.Г. Шаповалова, навпаки, вважає, що лідер-ведучий активно маніпулює комунікантами на протязі всієї програм ток-шоу за допомогою елементів лінгвокреативності [11:5-6]. З.Ф. Галімова [13] розглядає роль ведучої виключно у позитивному ракурсі, досліджуючи особливості мовленнєвої реалізації компліменту та похвали з метою створення позитивного образу жінки-адресата.

Бракує однастайності науковців в інтерпретації **глобального кооперативного та конфліктного комунікативного наміру** адресантів-учасників ток-шоу. Кооперативна спрямованість комунікативної поведінки ведучого як такої, що спрямована на “отримання задоволення, насолоди, емоційного комфорту та релаксації” [10:6], створення позитивного настрою та пошуку консенсусу з іншими учасниками передачі [10:13; 13:5] протиставляється інтерпретації діяльності останнього як способу постійної провокації високої конфліктності спілкування [11:5] в реалізації запозиченої західної конфліктно-спрямованої моделі комунікативної поведінки. Окремі дослідники [25:15-16] оцінюють діяльність ведучого як в кооперативному, так і конфліктному ключі [25:15-16, 28:15] залежно від комунікативної ситуації. Н.В. Яшина

звертає особливу увагу на інтонаційні характеристики кооперативного та некооперативного спілкування [28:15]. С.С. Дрига зазначає, що соціальний дейксис впливає на “соціальну ідентичність як принцип кооперації, співробітництва” [12:13].

Гендерно-соціолінгвістичні лінгвістичні дослідження відбивають зростаючий інтерес наукової спільноти до гендерних та соціальних проблем мови в сучасному світі, зокрема мовних засобів вираження соціального статусу ведучого програм ток-шоу, його соціальної компетенції, відбиття соціального статусу жінки у мові та мовленні. Досліджуючи гендерно-соціолінгвістичні особливості дискурсу ток-шоу, З.Ф. Галімова вивчає специфіку спілкування жінок, основними характеристиками якого є переважання фатики, кооперативна спрямованість комунікативної поведінки, широкий тематичний спектр спілкування, здатність жінок до швидкого переключення на інші теми та одночасного розвитку декількох тематичних ліній, “спілкування заради спілкування” [13:8-9], оптимізм, емоційність та переважання позитивної оцінки адресата.

Соціорелевантні характеристики дискурсу ток-шоу представлені у працях С.Н. Акінфієва, С.С. Дриги та Н. Г. Шаповалової [10; 12; 11]. Досліджуваний медіадискурс вважається тележанром, який є такою “формою та способом проведення вільного часу людей, що сполучує у собі азарт, юмор, гру, ескапізм та.....розрахований на емоційну реакцію аудиторії” при отриманні позитивних почуттів [10:6]. Підкреслимо, що ескапізм є формою відходу від реальності; сучасним феноменом, який пояснюється високою стресогенністю глобалізованого постіндустріального суспільства та потребою адресанта в отриманні позитивних емоцій від спілкування. Дослідник зазначає, зокрема, що популярність програм ток-шоу зумовлюється “народністю”, доступністю, бажанням людини постійно самовдосконалюватися, вигравати, відчувати ефект співучасті у подіях [10:11].

Н.Г. Шаповалова пов’язує сучасний дискурс ток-шоу з карнавальними ритуалами минулого, які теж мали за мету задовольнити потребу особистості в руйнуванні соціальних кордонів між верствами суспільства, в своєрідному соціальному катарсисі, знятті соціальних та особистісних протиріч у спілкуванні на короткий час свята [11:8].

На думку С.С. Дриги, “відносини комунікантів індексуються у мовленні, відображаючи ступінь соціальної дистанції та характер

спілкування” [12:3]. Дослідниця виділяє дейктичні елементи, які є маркерами мас-медіального дискурсу ток-шоу. Останні підкреслюють соціальний статус адресанта та адресата та відіграють важливу роль у зміні комунікативних ролей, виконують метакомунікативні функції, регулюють міжособистісні та соціальні аспекти спілкування, зокрема, маркують переоцінку адресантом статусу адресата, демонструють соціальну нерівність у процесі спілкування, [12:9-10, 11]. Соціальна індикація мовлення стає важливою для конструювання індивідуальної та колективної ідентичності [12:5].

В межах **етно-культурологічного** напряму досліджень дискурсу ток-шоу особлива увага приділяється ведучій ролі жінки в комунікації, національно-культурній специфіці елементів мовлення російської та американської мовних спільнот [13:8-11], порівнюється етноспецифіка представлення інформації та опису подій на матеріалі російської та англійської мов [27:8-15].

Недостатньо розробленим наразі залишається **структурно-функціональний** напрям дослідження дискурсу ток-шоу. З.Ф. Галімова описує у своєму дослідженні учасників дискурсу ток-шоу, виділяючи ведучого, експертів, глядачів у студії як безпосередніх учасників і – окремо – телеглядачів [13:7]. С.Н. Акінфієв надає класифікацію програм ток-шоу за двома принципами: адресним, який дозволяє поділити ток-шоу на групи у відповідності до адресної аудиторії (жіночі, сімейні та вузькоспеціалізовані ток-шоу) та етичним, в основу якого покладений морально-етичний контент та оформлення передачі (ток-шоу з акцентом на конфлікті та ток-шоу з акцентом на пошуку консенсусу) [10:11].

Італійські дослідники усної спонтанної комунікації дискурсу ток-шоу І. Бономі, С. Моргана, А. Мазіні, М. Піотті стверджують, що дискурс ток-шоу є гетерогенним за своєю природою та сполучає у собі функції повідомлення новин, коментування, інтерв'ю, дискусії з участю багатьох комунікантів, документальної передачі [7:51].

Висновки. У цілому недоліком лінгвістичних праць, присвячених дискурсу ток-шоу є відсутність комплексного підходу до вивчення лінгвістичних феноменів кооперації та конфлікту; невисвітленою залишається динаміка формування дискурсивного простору даного дискурсу з огляду на антропорелевантні фактори комунікантів та національне когнітивно-валоритивне підґрунтя ситуацій конфлікту та кооперації.

Телевізійний дискурс ток-шоу розглядається вітчизняними та зарубіжними дослідниками в межах антропоцентричної парадигми. Бракує, однак, однастайності науковців щодо визначення даного виду медіадискурсу та уніфікації відповідної лінгвістичної термінології. Останні дослідження даного дискурсу характеризуються багатоаспектністю та фокусуються на проблемах фактору особистості лідера комунікації-ведучого, кооперативних та некооперативних формах інтеракції, етно-культурологічних особливостях комунікативної поведінки жінок та чоловіків у програмах телевізійних ток-шоу. Продуктивними є такі напрями досліджень дискурсу ток-шоу, як гендерно-соціолінгвістичний, структурно-функціональний та аргументативно-риторичний.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним, на нашу думку, є вивчення дискурсу телевізійних ток-шоу з урахуванням динамічності даного теледискурсу та когнітивної національно-маркованої його складової з огляду на кооперативні та некооперативні форми інтеракції, які б враховували не тільки лідера –ведучого, але й інших релевантних індивідуальних та колективних адресантів / адресатів, а саме аудиторію, експертів, журі та героїв програм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крижановська М. В. Невербальні елементи комунікації як складові комунікативної компетенції у дискурсі телеінтерв'ю / М. В. Крижановська // Мовні і концептуальні картини світу. – 2002. – № 7. – С. 275-285.
2. Nacci L. La lingua della televisione / L. Nacci // La lingua italiana e i mass media. – Roma: Carocci, 2007. – P. 67-93.
3. Magni M. Lingua italiana e giornali d'oggi / M. Magni. – Milano: Guido Miano Editore, 1992. – 239 p.
4. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge, N.Y.: Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
5. Atzori E. La lingua della radio / Enrica Atzori // La lingua italiana e i mass media. – Roma: Carocci, 2007. – P. 33-67.
6. Rossi A. La lingua del cinema / A. Rossi // La lingua italiana e i mass media. – Roma: Carocci, 2007. – P. 93-127.
7. Bonomi I., Morgana S., Masini A., Piotti M. Elementi di linguistica italiana. – Roma : Carocci editore, 2007. – 277 p.
8. Giacomelli R. La lingua della pubblicità / R. Giacomelli // La lingua italiana e i mass media. – Roma: Carocci, 2007. – P. 223-249.
9. Prada M. Lingua e web / M. Prada // La lingua italiana e i mass media. – Roma: Carocci, 2007. – P. 249-291.
10. Акинфиев С. Н. Жанровая структура российского развлекательного телевидения : автореф. на соискание ученой степени канд. филол. наук : 10.01.10 «журналистика» / Сергей Николаевич Акинфиев. – Москва, 2008. – 19 с.
11. Шаповалова Г. В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціонально-лінгвістичні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук : 10.01.08 “Журналистика” / Галина Валентинівна Шаповалова. – К., 2003. – 20 с.
12. Дрига С. С. Социальный дейксис дискурса массовой коммуникации (на материале ток-шоу): автореф. дис... на соискание науч. степени канд. филол. наук : 10.02.19 «теория языка» / Светлана Сергеевна Дрига. – Тверь, 2008. – 16 с.
13. Галимова З.Ф. Тактики комплимента и похвалы в конструировании «позитивного образа» женщины – собеседницы (на материале ток-шоу): автореф. на соискание ученой степени канд. филол. наук. : 10.02.19 «теория языка» / Зульфия Фидарвисовна Галимова. – Ижевск, 2009. – 22 с.
14. Дмитрук О. В. Маніпулятивні прийоми у сучасних англomовних ЗМІ / О. В. Дмитрук // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка. – 2002. – № 7. – С. 143-150.
15. Морощкіна Г. Ф. Маркери

кооперативності у телевізійному інтерв'ю / Г. Ф. Морошкіна // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка. – 2002. – № 7. – С. 353-358. 16. *Потапенко С. І.* Конструювання реальності в сучасному англomовному медіа – дискурсі: номінативно-орієнтаційний аспект / С. І. Потапенко // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : Київський університет. – 2007. – Вип. 23. – Ч. 2. – С. 284-287. 17. *Люшинська О. Х.* Аргументаційний аналіз відеореклами / О. Х. Люшинська // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : Київський університет. – 2001. – Вип. 5. – С. 132-134. 18. *Соболь О. Ю.* Поліфонія заперечення як основа його аргументативної функції у французькому дискурсі преси / О. Ю. Соболь // у Зб. наук. праць Проблеми семантики слова, речення та тексту. – Київ. – 2006. – Вип. 16. – С. 169-176. 19. *Пилипчук І. О.* Вплив мас-медіа на гендерну ідентифікацію читача (на прикладі назв осіб, що зустрічаються в австрійській пресі) / І. О. Пилипчук // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : Київський університет. – 2007. – Вип. 23. – Ч. 2. – С. 265-268. 20. *Коломієць Н. В.* Подання інформації на веб-сайтах служби новин CNN: структурні особливості резюме / Н. В. Коломієць // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка. – 2002. – № 7. – С. 254-262. 21. *Лукашенко Н. Г.* Комунікативно-прагматичні особливості побудови іспаномовного Інтернет-дискурсу з проблематики родинних стосунків / Н. Г. Лукашенко // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – К. : Видавничий центр КНЛУ. – 2006. – Вип. 16. – С. 130-135. 22. *Шкарабан І. В.* Прагматико-аксіологічні параметри дискурсу преси / І. В. Шкарабан // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К. : Київський університет. – 2006. – Вип. 10. – С. 403-408. 23. *Медведовська Н. В.* Емотивно-оцінні компоненти в електронній комунікації (на матеріалі німецькомовних філологічних сайтів) / Н. В. Медведовська // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : Київський університет. – 2007. – Вип. 23. – Ч. 2. – С. 167-170. 24. *Фролов М. Е.* Телевизионный дискурс информационно-аналитических программ (на материале программ криминально-правовой тематики НТВ): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.10 «журналістика» / Михаил Евгеньевич Фролов. – Тверь, 2004. – 22 с. 25. *Рублева Е. В.* Лингвопрагматические аспекты политической теледискуссии: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. філол. наук : 10.02.01 «русский язык» / Екатерина Владимировна Рублева. – М., 2006. – 24 с. 26. *Фролова И. Е.* Конфликтное речевое взаимодействие / И. Е. Фролова // Вісник Харків. нац. ун-т. ім. В.Н. Каразіна. – 2001. – № 537. – С. 23-29. 27. *Фирстова Л. А.* Дискурсивные стратегии и тактики телепублицистического дискурса (на материале русскоязычных и англоязычных информационных программ): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. філол. наук : 10.02.19 «теория языка» / Любовь Анатольевна Фирстова. – Саратов, 2008. – 24 с. 28. *Яшина Н. В.* Коммуникативные и интонационные особенности дискурса телеинтервью (на материале американского варианта английского языка): автореф. на соискания ученой степени канд. філол. наук : 10.02.04. «германские языки» / Наталья Владимировна Яшина. – Иваново, 2007. – 21 с. 29. *Trifone P., Palermo M.* Grammatica italiana di base Bologna: Zanichelli, 2004 – 335 p.

КУЗЬМІНА К.А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ УМОВИ ТА ЧАСУ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК

Статтю присвячено явищу синтаксичних перетворень при передачі українською мовою англійських складнопідрядних речень умови та часу, які вживаються в англійських народних казках. Дослідження показує, що зазначені англійські синтаксичні одиниці часто передаються українськими складносурядними реченнями, безполучниковими складними реченнями,